

Julkaisija

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI)

Julkaisun nimi

VARHAISKASVATUKSEN KOULUTUS SUOMESSA 2023:
Arviointi koulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista

Tekijät

Kirsti Karila, Krister Rantala, Meeri Rusi, Susanne Davidsson, Paula Helakari, Emma Holsti, Riitta Keloneva, Kai Kytölaakso, Lauri Malkamäki, Satu Valkonen, Tarja Frisk, Kirsi Mustonen, Tuomas Sarkkinen & Mari Huhtanen

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteutti vuosina 2022–2023 varhaiskasvatuksen koulutusten arvioinnin. Arviointi kohdennettiin niiden yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, ammatillisen koulutuksen järjestäjien sekä Snellman-korkeakoulun toteuttamaan varhaiskasvatuksen koulutukseen, joka tuottaa varhaiskasvatustilain (540/2018) mukaisen kelpoisuuden toimia varhaiskasvatuksen opetus-, kasvatus-, hoito- ja johtotehtävissä. Näitä varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänimikkeitä ovat varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen sosionomi, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja, perhepäivähoitaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, päiväkodin johtaja ja steinerpedagoginen varhaiskasvattaja.

Arviointi kohdistui seuraaville arviointialueille: 1. Tutkintojen ja tutkintokoulutusten tietoperusta ja niiden ajantasaisuus, 2. Tutkintojen ja tutkintokoulutusten tuottama osaaminen, 3. Joustavat koulutuspolut ja niiden tuottama osaaminen, 4. Tutkintokoulutuksen kehittämisen prosessit.

Arviointiaineisto kerättiin ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä (N = 60), ammattikorkeakouluilta (N = 20), yliopistoilta (N = 7), Snellman-korkeakoululta, varhaiskasvatuksen opiskelijoilta (N = 92) ja kuntien varhaiskasvatuksen toimijoilta (N = 157). Arviointiaineisto koostui ensimmäisessä vaiheessa opetussuunnitelmista ja niiden toteutussuunnitelmista sekä tutkinnon perusteista ja niiden toteutussuunnitelmista. Toisessa vaiheessa arviointiaineisto koostui itsearviointikyselystä ammatillisen koulutuksen järjestäjille, ammattikorkeakouluille, yliopistoille ja Snellman-korkeakoululle, opiskelijatyöpajojen muistiinpanoista ja kyselystä varhaiskasvatuksen työelämän edustajille.

Arvioinnissa laadittiin koulutussektorikohtaisia kehittämissuosituksia ammatillisen koulutuksen järjestäjille, ammattikorkeakouluille, yliopistoille sekä Snellman-korkeakoululle (ks. luku 12).

Lisäksi arvioinnissa laadittiin kaikille koulutuksille yhteisiä kehittämissuosituksia:

Johtopäätökset:

Laadukkaan varhaiskasvatuksen koulutuksen keskiössä ovat yhtä lailla koulutuksen sisällöt kuin koulutuksen toteuttamisen käytännöt. Varhaiskasvatuksen koulutussektoreita yhdistää varhaiskasvatuksen muuttunut ammattirakenne ja tarve kirkastaa tutkintojen osaamisprofiileja ja opetussisältöjä. Moniammatillisuutta on pitkään pidetty suomalaisen varhaiskasvatuksen voimavarana, ja se edellyttää sekä kaikkien ammattilaisten yhteisen että eri ammattiryhmien eriytyneen osaamisen tunnistamista.

Arvioinnin perusteella moniammatillisuuteen ja eri ammattiryhmien osaamisprofiileihin liittyy edelleen epäselvyyksiä, jotka näkyvät osin koulutusten päällekkäisissä sisällöissä. Samaan aikaan varhaiskasvatuksen eri ammattiryhmien osaamisen kehittämisen tarpeisiin kohdistuu osittain päällekkäisiä toiveita sekä koulutuksen että työelämän edustajilta. Osin asia liittyy osaamisen kuvauksissa käytettyyn kieleen. Tavoitellut osaamisalueet ilmaistaan hyvin yleisellä tasolla, usein ainoastaan osaamisen alue mainiten. Koulutusten sisältöjä kehitettäessä tulee varmistaa, että koulutuksille asetetut osaamistavoitteet eivät kasvaisi liian suuriksi tai osaamisen päällekkäisyys lisääntyisi. Tämän takia jokaisen koulutuksen on tärkeää kehittää koulutuksen sisältöjä niin, että sisällöt tukevat kunkin tutkinnon selkeän osaamisprofiilin muodostumista.

Suositus:

1. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tulee yhdessä jatkaa varhaiskasvatuksen tutkintojen osaamisprofiilien kirkastamista ja opetuksen sisältöjen kehittämistä. Arviointiryhmä katsoo, että moniammatillisen työskentelyn hyödyt toteutuvat, kun koulutukset ja niiden tuottama osaaminen tuottavat tarkoituksenmukaisesti yhteistä ja eriytynyttä osaamista. On tärkeää, että kaikki varhaiskasvatuksen koulutusta järjestävät ammatillisen koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut jatkavat yhdessä ja oman tutkintonsa sisällä sen selkiyttämistä, mikä on kunkin tutkinnon tuottama osaaminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa ja yksittäisillä osaamisalueilla.

Johtopäätökset:

Varhaiskasvatustyössä ammatillinen vuorovaikutus on työn keskeinen ulottuvuus. Arviointiaineiston perusteella on pääteltävissä, että kaikilla koulutusasteilla on muodostunut koulutuksen toteuttamisen käytäntöjä, joissa lähiopetuksena toteutuvaa kasvokkaista vuorovaikutusta, palautetta ja ohjausta ei ole aina riittävästi saatavilla. Etäopetuksella on koulutuksen saavutettavuuteen ja joustavuuteen liittyviä etuja, mutta toteutusmuodosta riippumatta kaiken koulutuksen tulee ensisijaisesti tukea opintojen osaamistavoitteiden saavuttamista ja opiskelijan ammatti-identiteetin muodostumista.

Varhaiskasvatuksen ammattitaito toteutuu käytännöllisenä osaamisena, mutta vaatii tuekseen riittävää teoreettista osaamista kaikilta varhaiskasvatuksen ammattilaisilta. Varhaiskasvatuksen ammatilliseen osaamiseen liittyvä tieto on myös uuden tutkimustiedon ja varhaiskasvatuksen alan aktiivisen kehittämisen myötä nopeasti uudistuvaa. Kaikilla koulutussektoreilla on omat painotuksensa harjoitteluille ja työelämässä oppimiselle osana koulutuksen järjestämistä. Harjoittelun ja työelämässä oppimisen lisäksi kaikkiin koulutuksiin tulee kuitenkin sisältyä riittävä määrä teoreettista tietoa, jotta koulutukselle asetetut käytäntöön liittyvät osaamistavoitteet voivat toteutua.

Suositus:

2. Varhaiskasvatuksen koulutusten toteutuksen tulee tapahtua koulutukselle asetetut tavoitteet ja laatuvaatimukset huomioon ottavalla tavalla. Arviointiryhmä katsoo, että varhaiskasvatuksen ammatillisen osaamisen kehittyminen edellyttää riittävää lähiopetusta, ohjausta ja palautetta opiskelijoille. Lähiopetuksen ja henkilökohtaisen ohjauksen merkitys on tärkeä tiedostaa tilanteessa, jossa samaan aikaan perustellusti lisätään koulutusten opiskelijamääriä ja saavutettavuutta. Koulutuspoliittisista ratkaisuksista ja koulutuksen järjestämisestä vastaavien tahojen tulee varmistaa, että kaikkiin koulutuksiin sisältyy osaamisprofiilin kannalta olennainen teoreettinen tieto.

Johtopäätökset:

Työelämässä oppimisella ja harjoittelulla on varhaiskasvatuksen alalla keskeinen merkitys. Nykyinen, paikoitellen kriisiytynyt varhaiskasvatuksen työkenttä muodostaa kuitenkin arvioinnin perusteella haasteellisen ympäristön harjoittelun ja työssäoppimisen toteuttamiselle. Kaikilla koulutusasteilla työelämässä oppimista ja harjoitteluja haastaa alan henkilöstöpula ja siitä johtuvat työpaikka- ja harjoitteluohjaamisen laadun ja riittävyyden ongelmat.

Työelämän tilanne vaikeuttaa opiskelijoiden ammatti-identiteetin rakentumista harjoittelun tai työelämässä oppimisen aikana, ja näillä kokemuksilla on suuri merkitys varhaiskasvatusalalla pysymisen kannalta. Alan veto- ja pitovoiman parantamiseen johtavien toimenpiteiden löytäminen ja työolojen kehittäminen ovat olennaisia tavoitteita alan koulutusten laadun ja houkuttelevuuden varmistamiseksi. Kelpoisen työvoiman saatavuuden pulmat haastavat koulutuksille asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Opiskelijoilla ei ole aina harjoitteluissa ja työelämän oppimisjaksoilla mahdollisuutta olla opiskelijan roolissa ja saada laadukasta ohjausta tai palautetta.

Suositus:

3. Varhaiskasvatuksessa tapahtuvan työelämässä oppimisen ja harjoittelujen tulee tukea paremmin tutkinnon osaamistavoitteiden saavuttamista ja opiskelijoiden ammatti-identiteetin kehittymistä. Varhaiskasvatuksen koulutusten ja työelämän tulee yhdessä kehittää käytäntöjä, jotka turvaavat opiskelijoiden ohjausjatkuvuutta ja oikeutta olla opiskelijan roolissa työpaikoilla. Koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen ja työelämän on tärkeä rakentaa yhteistä ymmärrystä harjoittelun ja työelämässä oppimisen tavoitteista. Koulutuksen järjestäjien tulee osaltaan varmistaa opiskelijoiden riittävä ohjaus ja palaute työelämässä oppimisen ja harjoittelun aikana. Ohjausjärjestelmän, koulutusten ja työelämän tulee yhdessä jatkaa laadukkaan työympäristön ja samalla tulevien ammattilaiskukupolvien laadukkaan oppimisympäristön kehittämistä.

Johtopäätökset:

Arviointiaineistossa nousi esille sekä ammatillisen koulutuksen että korkeakoulujen varhaiskasvatuksen opiskelijoiden lisääntyneet haasteet hyvinvoinnissa sekä lisääntyneet tuen tarpeet. Tuen tarpeet liittyivät osin oppimisen pulmiin ja osin jaksamisen vaikeuksiin. Opiskelijoiden hyvinvointia ja opintojen etenemistä haastaa opintojen ja muun elämän, erityisesti työn ja opintojen, yhteensovittaminen. Arviointiryhmä katsoo, että opiskelijoiden hyvinvoinnin turvaaminen on keskeistä ammatillisen osaamisen kehittymisen kannalta ja että siihen tarvitaan eri tahojen yhteisiä ponnistuksia. Opiskelijoiden hyvinvoinnin turvaaminen edellyttää toimenpiteitä poliittisilta päättäjiltä, koulutuksilta ja koulutusten rahoittajilta.

Suositus:

4. Opiskelijoiden hyvinvointi, tuki ja opiskelukyky tulee varmistaa ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa. Koulutusten perusrahoituksen riittävyys ja pitkäjänteisyys tulee varmistaa ohjausjärjestelmätasolla. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tulee puolestaan varmistaa, että perusrahoituksen suuntaamisella vahvistetaan riittävästi opintojen ohjausta ja opiskelijoiden oppimisessaan tarvitsemaa tukea organisaation kaikilla tasoilla. Poliittisella päätöksenteolla tulee turvata opiskelijoiden taloudellisen toimeentulon edellytykset ja riittävät opiskelijoiden terveyspalvelut ja opiskeluhoillon palvelut.

Asiasanat: ammatillinen koulutus, ammattikorkeakoulut, arviointi, korkeakoulutus, opiskelu, Snellman-korkeakoulu, varhaiskasvatuksen koulutus, varhaiskasvatus, yliopistot